Emro Science and Education
Open-access scientific journal
Journal homepage: https://journal.emro.uz
OPEN ACCESS

CONFERENCE PAPER OPEN ACCESS

Vol. 2 No. 1 (2025) · “Raqamli iqtisodiyot sharoitida hududlarni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish va yuqori iqtisodiy o‘sish sur’atlarini ta’minl...

Moliyaviy bozorlarning iqtisodiy barqarorlik va o’sishdagi roli shubhasiz katta, ammo bu bozorlarning kelajakdagi o’sishi va rivojlanishi ko’plab omillarga, *jumladan*, davlat siyosati, texnologik taraqqiyot va global iqtisodiy sharoitlarga ham bog’liq.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Malikov T. Moliya: amaliy jihatlar. O‘quv qo‘llanma. – T.: “Nihol-print”, 2022. -428 b. (Ushbu kitob universitet ARMda PDF variantda mavjud).
2. Malikov T. Moliya: Xo‘jalik yurituvchi subyektlar moliyasi. O‘quv qo‘llanma. – T.: “Nihol-print”, 2023. -508 b.
3. Axunova Ye. Finansы. Uchebnik. Chast I. – T.: “Iqtisod-Moliya”, 2019. – 320 s.
4. Tuychivev, A. G. (2019). Mejdunarodnыe i regionalnыe tendensii i problemы finansirovaniya innovatsiy i ix transferta v malыy biznes. Finansovыy menedjment, (5), 62-71.
5. Tuychiyev A.G. Financing innovative development projects. Multidisciplinary and multidimensional journal, 2023.

MOLIYA TIZIMINING MAMLAKAT IQTISODIYOTINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDAGI ROLI

Tuychiyev Abduraxmon G‘ofurovich
Toshkent Davlat iqtisodiyot Universiteti Andijon fakulteti “Mutaxassislik, ijtimoiy-gumanitar va aniq fanlar” kafedrasi dotsenti
a.tuychiyev69@gmail.com
Абдугофуров Боходир Абдурахмон угли
АКХАИ бухгалтерия хисоби ва аудит йуналиш талабаси

Annotatsiya. Ushbu maqolada moliyaviy tizimining milliy iqtisodiyotni rivojlantirishdagi o’rni, davlat byudjetini samarali boshqarish, moliyaviy resurslarni yanada adolatli taqsimlash, davlatning iqtisodiy barqarorligini mustahkamlashdagi ahamiyati, moliya tizimining to'g'ri va samarali ishlashini ta'minlash orqali davlat byudjeti va boshqa moliyaviy resurslarni optimallashtirish, inflyatsiya, valyuta kurslari o‘zgarishi va boshqa iqtisodiy muammolarga qarshi kurashish orqali mamlakatning moliyaviy barqarorligini saqlashdagi roli va ahamiyati ko’rsatib berilgan.

Kalit so‘z: Moliya tizimi, inflatsiya, moliyaviy resurslar, davlat byudjeti, xalqaro valyuta va investitsiya,taqsimlash,nazorat,inflatsiya,davlat moliyasi.

Published: 24.05.2025
Cite this article: Tuychiyev Abduraxmon G‘ofurovich, Абдугофуров Боходир Абдурахмон угли (2025). Moliya tizimining mamlakat iqtisodiyotini barqaror rivojlantirishdagi roli. Emro Science and Education, 2(1). https://journal.emro.uz/public/maqola/338
© 2025 The Author(s). Published by Emro Science and Education. This is an open access article.

Аннотация. В данной статье рассматривается роль финансовой системы в развитии экономики страны, эффективном управлении государственным бюджетом, более справедливом распределении финансовых ресурсов, ее значение в укреплении экономической стабильности государства, оптимизации государственного бюджета и другие. финансовые ресурсы путем обеспечения правильной и эффективной работы финансовой системы, показаны роль и значение поддержания финансовой стабильности страны путем борьбы с инфляцией, колебаниями валютного курса и другими экономическими проблемами.

Ключевые словы: Финансовая система, инфляция, финансовые ресурсы, государственный бюджет, международная валюта и инвестиции, распределение, контроль, инфляция, государственные финансы.

Annotation. In this article, the role of the financial system in the development of the country's economy, effective management of the state budget, more equitable distribution of financial resources, its importance in strengthening the economic stability of the state, optimization of the state budget and other financial resources by ensuring the correct and efficient operation of the financial system, the role and importance of maintaining the country's financial stability by combating inflation, exchange rate fluctuations and other economic problems is shown**.**

Keywords: Financial system, inflation, financial resources, state budget, international currency and investment, distribution, control, inflation, state finance.

Moliya tizimining rivojlanishi mamlakat tarixi bilan chambarchas bog'liqdir. Mamlakatimiz o‘z mustaqilligiga erishilganidan so‘ng, respublikamiz moliya tizimining yangi asoslari yaratila boshlandi. Ushbu tizimning pravord maqsadi milliy iqtisodiyotni barqaror holatga keltirish va moliyaviy resurslarni samarali taqsimlash va boshqarishdan iboratdir. Mustaqillikning ilk yillarida mamalakatimizda tijorat banklari, moliyaviy institutlar va muassasalar, shuningdek, moliyaviy risklarni oldini olish maqsadida sug'urta kompaniyalari tashkil etildi.

1995 yilda O‘zbekiston Respublikasining Markaziy Banki tashkil etilib, u moliyaviy barqarorlikni saqlash va davlat pul siyosatini amalga oshirish vazifasini bajarishni o‘z zimmasiga oldi. O‘zbekiston moliya tizimining eng muhim jihatlaridan biri xususiy sektorga bo'lgan e'tibor bo‘ldi. Xususiy moliya institutlari ko'paygani sayin iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlashda o‘z rolini oshira boshladi.

2000-yillarda O‘zbekistonda moliya tizimida tub o‘zgarishlar ro'y berdi. Xalqaro moliya muassasalari, jumladan, Jahon banki va Xalqaro valyuta jamg'armasi bilan hamkorlik kuchaydi. Ushbu hamkorlik moliya resurslarini jalb qilish va moliya

tizimining xususiy sektor bilan integratsiyasini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega bo'ldi. Davlat dasturlari doirasida kichik va o'rta biznesni moliyalashtirish uchun qator dasturlar amalga oshirildi.

Hozirgi paytda O‘zbekiston moliya tizimida islohatlar amalga oshirish davom etmoqda hamda ular asosida ushbu tizim yanada jadal rivojlanmoqda. Misol tariqasida quyidagilarni aytish mumkin: Zamonaviy moliyaviy texnologiyalarni amaliyotga joriy qilinishi, innovatsion xizmatlar turlarini ko‘payib borishi, moliyaviy instrumentlar hamda moliyaviy vositachilar sonining oshib borishi, mobil ilovalar xizmatlaridan foydalanuvchilar bank operatsiyalarini mobil telefonlar orqali amalga oshirish imkoniyatlariga ega bo’lmoqdalar. Bundan tashqari, moliya tizimida innovatsiyalarni joriy etilishining yana bir muhim jihati - bu ma'lumotlar va analitika sohasidagi yangiliklardir. Katta ma'lumotlar (Big data), sun'iy intellekt va blokcheyn texnologiyalari kabi innovatsiyalar moliyaviy tahlilni yanada aniq va tezkor amalga oshirish imkonini yaratishi shular jumlasidandir[29].

Milliy iqtisodiyotni jadal rivojlantirishda, moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda moliya tizimining barcha sohalarida jadal ishlar olib borilmoqda. Moliyaviy tizimni rivojlanishi natijasida iqtisodiyotni diversifikatsiyalash va modernizasiyalashtirish uchun harakatlar davom etmoqda.

O‘zbekistonda moliya tizimini rivojlantirishning asosiy maqsadi iqtisodiy o'sishni ta'minlash, moliyaviy barqarorlik hamda sog'lom raqobat muhitini yaratishga qaratilgandir. Moliya tizimi mamlakat iqtisodiyotining ajralmas qismi bo'lib, iqtisodiy resurslarni samarali taqsimlash va ulardan foydalanish samaradorligini oshirish hamda turli iqtisodiy sub’yektlar o'rtasidagi munosabatlarni o'rganadi. Moliya tizimi o‘z ichiga davlat moliyasi, moliyaviy institutlar, xo‘jalik yurituvchi sub’yektlar, uy xo‘jaliklari, moliyaviy bozorlar, moliyaviy instrumentlar va moliyaviy siyosatni oladi. Bularning barchasi biri-biri bilan o‘zaro bog'liq bo'lib, moliya tizimida iqtisodiy faoliyatni qo'llab-quvvatlaydi va rivojlantiradi:

Birinchidan, moliya tizimining asosiy unsurlaridan biri moliyaviy institutlardir. Ular banklar, sug'urta kompaniyalari, investisiya fondlari kabi muassasalardan iborat bo'lib, ular keng ko'lamli moliyaviy xizmatlarni taqdim etadi. Masalan, banklar aholi va korxonalar uchun omonat va hisob-kliring xizmatlarini ko'rsatadi, sug'urta kompaniyalari esa risklarni kamaytirish va ularni boshqarish bilan bog‘liq funksiyalarni bajaradi;

[29] *Туйчиев, А. Г. (2019). Международные и региональные тенденции и проблемы финансирования инноваций и их трансферта в малый бизнес. Финансовый менеджмент, (5), 62-71*

Ikkinchidan, moliyaviy bozorlar xavf va foyda o'rtasida muvozanatni saqlashda muhim ro’l o'ynaydi. Ular yangi moliyaviy instrumentlarni yaratish, mavjud instrumentlarni sotish va sotib olish imkoniyatlarini taqdim etadi. Masalan, aksiyalar va obligatsiyalar bozorida investorlar o‘z sarmoyalarini joylashtirishi va foyda olish imkoniyatlarini yaratishi mumkin. Moliyaviy bozorlar moliya tizimining samaradorligini oshiradi va iqtisodiy o'sishga hissa qo'shadi;

Uchinchidan, moliyaviy instrumentlar moliya tizimining yana bir muhim qismidir. Ular turli xil aktivlar va passivlarni hisobga oladi, jumladan aksiyalar, obligatsiyalar va kreditlar. Moliyaviy instrumentlar investorlar va qarz oluvchilar o'rtasidagi munosabatni belgilaydi va bu aloqalar moliya dasturlarini rivojlantirishga hissa qo'shadi. Natijada, moliya tizimining iqtisodiy muhitda muhim rolini ko‘rsatib beradi. Ular resurslarni taqsimlash va risklarni boshqarishda muhim ahamiyatga egadir.

Moliyaviy tizimning qoidalari va qonunlari iqtisodiyotning xususiyatlarini belgilaydi. Moliya tizimi davlat moliyasidan tortib, banklar, sug'urta kompaniyalari, fond bozorlariga qadar mavjud muassasalarni o‘z ichiga oladi. Qonunchilik, shuningdek, moliyaviy bozorlarning ochiqligini va tartibga solinishini ta'minlashda muhim ro’l o'ynaydi. Bunga misol sifatida moliya va bank sektori uchun qoidalarning ishlab chiqilishi, investorlarning himoyasi va moliyaviy shaffoflikni ta'minlashni keltirish mumkin. Qonunlar va moliya tizimi munosabati vaqt o'tishi bilan o‘zgarib turadi. O‘zgarishlar, ko'pincha iqtisodiy sharoitlar, bozor talab va takliflari bilan bog'liq. Masalan, iqtisodiy krizis paytida davlatlar banklarni va boshqa moliya institutlarini qo'llab-quvvatlash uchun qonunlarni o‘zgartirishi mumkin. Bu kabi o‘zgarishlar moliya tizimining barqarorligini saqlash va iqtisodiy ishonchni tiklash uchun zarur hisoblanadi. Natijada, qonunchilik moliya tizimining asosiy poydevori hisoblanadi. Moliya tizimining muvaffaqiyati va barqarorligi qonunlarning amalga oshirilishi, muxandisligi va nazorati bilan bevosita bog'liqdir. Qonunchilik, o‘z navbatida, moliyaviy operatsiyalarning qonuniyligi va optimalligi uchun zarur mezonlarni belgilaydi. Shuning uchun, qonunchilik va moliya tizimi o'rtasidagi o‘zaro aloqalar har qanday mamlakat uchun xalqaro moliyaviy tizimda ishonchli ishtirok etishning asosini tashkil etadi.

Moliya tizimi xalqaro aloqalar sohasida muhim ro’l o'ynaydi. Har bir davlatning moliyaviy resurslari, tashqi savdo munosabatlari, investitsiya strategiyalari va xalqaro kredit tizimlari iqtisodiy o'sish va rivojlanish uchun imperativdir. Moliya tizimining xalqaro muvozanatini ta'minlashda bir qator muhim elementlar mavjud. Birinchidan, xalqaro valyuta tizimi mamlakatlar o'rtasida moliyaviy almashuvlarni amalga oshirishda asosiy jihatdir. U davlatlar o'rtasida valyuta kurslarini belgilaydi va xalqaro

savdoda ishtirok etuvchi sub'yektlar uchun har bir transaktsiyaning moliyaviy shartlarini tartibga solindi.

Xalqaro aloqalarning yana bir muhim jihati investorlar o'rtasidagi aloqalardir. Xalqaro aloqalar doirasida moliya tizimi, shuningdek, qo'shni davlatlar o'rtasida iqtisodiy integratsiyani ta'minlashda ham muhimdir. Mamlakatlar o'rtasidagi iqtisodiy integratsiya, masalan, iqtisodiy ittifoqlar va savdo bitimlari orqali kuchayadi. Bu esa moliyaviy resurslardan samarali foydalanishni ta'minlaydi va iqtisodiy barqarorlikni oshiradi. Moliyaviy munosabatlar o‘zaro bog'liqlikni kuchaytiradi va bu jarayonlar mamlakatlar o'rtasida yanada mustahkam iqtisodiy aloqalar o'rnatilishiga olib keladi. Hozirgi zamonning dinamik va o‘zgaruvchan tabiatida har bir sohada qiyinchiliklar va muammollar vujudga kelmoqda. Bu qiyinchiliklar sanoat, iqtisodiyot, ta'lim va boshqa ko'plab sohalarda namoyon bo'ladi. Ularni aniqlash va hal etish muammolarni yengish uchun muhimdir. Sanoat sohasida muhim muammolardan biri texnologik yangilanishlardir. Yangiliklar tez o‘zgarayotgani sababli, korxonalar o‘zlarini moslashtirishda qiyinchiliklarga duch kelmoqda. Buning yechimi sifatida korxonalar innovatsion texnologiyalarni joriy etishlari va xodimlarni qayta tayyorlash dasturlarini ishlab chiqishlari lozim. Shuningdek, mahalliy bozorlarni o'rganish va global tendentsiyalarni hisobga olish muhimdir. Iqtisodiyotda moliyaviy masalalarda ham jiddiy muammolar payqo bo’moqda. O‘zgaruvchan iqtisodiy sharoitlar va mablag' manbalarining kamayishi iqtisodiy barqarorlikka tahdid soladi. Bu jarayonda davlat muassasalari bilan xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish va moliyaviy resurslarni samarali taqsimlash dolzarb vazifa sifatida ko'riladi.

Moliya tizimining samarali ishlashi milliy iqtisodiyotni barqarorligi va uni iqtisodiy o'sishini ta'minlashga yordam beradi. Bundan tashqari investitsion faollikni tashkil etishda ham muhim ro’l o'ynaydi. Banklar moliyaviy tizimning eng muhim tashkilotlaridan biri hisoblanadi. Ular naqd pulni to'plash va uni investitsiyalarga aylantirish orqali iqtisodiyotni rivojlantirishga yordam beradi. Banklar depozitlarni qabul qilib, ularni kreditlar orqali sarflaydilar, shuning uchun ular iqtisodiy muhitda likvidlikni ta'minlaydilar. Shuningdek, ular biri-birini moliyalashtirish va aktivlarni boshqarish imkoniyatlarini ham taqdim etadilar.

Investitsiya fondlari iqtisodiyotga moliyaviy resurslarni jalb etish orqali bozorning rivojlanishiga hissa qo'shadi. Ular investorlarning mablag'larini jamlab, ularni diversifikatsiyalash orqali xavf-xatarlarni kamaytirib, turli xil aktivlarga yo'naltiradilar. Bu, o‘z navbatida, yangi biznes turlarini rivojlantirish va iqtisodiy o'sishga erishish imkoniyatlarini yaratadi. Davlat moliya muassasalari esa moliya bozorining barqarorligini ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Ular iqtisodiy siyosatni

amalga oshirishda, moliyaviy monitoring va nazoratni olib borishda hamda ijro hukumatining moliyaviy resurslarini boshqarishda qatnashadilar.

Xulosa qilib aytganda, moliya tizimi korxona va tashkilotlarning iqtisodiy samaradorligini oshirishga yordam beradi, bu esa o‘z navbatida ijtimoiy farovonlikni ta'minlaydi hamda ko'plab investitsiyalar kiritish uchun zarur imkoniyatlar yaratadi. Shu bilan birga, xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikni kengaytirish moliya sohasini global miqyosda rivojlantirishga xizmat qiladi. Innovatsion texnologiyalarni qo'llash esa, davlat va xususiy sektor o'rtasida hamkorlik qilish, ta'lim tizimini modernizatsiya qilish kabi masalalarni yechimini topishda samara beradi, natijada jamiyat taraqqiyotini ta'minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Маликов Т.С. Молия: амалий жиҳатлар (2-қисм). Ўқув қўлланма. Тошкент – «Nihol print» OK – 2022. 364 bet**.**

2. Hahn Christopher. Finanzierung von Start-up-Unternehmen. Praxisbuch für erfolgreiche Gründer: Finanzierung, Besteuerung, Investor Relations. Herausgeber.trustberg LLP. Berlin, Deutschland.Berlin im Sommer 2018.-304 S.

3. Аташёзов Ж.Ҳ. – Ўзбекистонда интеграциялашган тузилмаларни шакллантиришнинг истиқболли йўналишлари. “Халқаро молия ва ҳисоб” илмий электрон журнали. № 1, февраль, 2018 йил. 5-20 б.

4. Шоҳаъзамий Ш.Ш. Тизимли молия ижиниринги. Монография. –Т.: Фан ва технология, 2012.-796 б.

5. *Туйчиев, А. Г. (2019). Международные и региональные тенденции и проблемы финансирования инноваций и их трансферта в малый бизнес. Финансовый менеджмент, (5), 62-71.*

AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA TOVAR-MODDIY ZAXIRALARNING HISOBINI TASHKIL QILISH VA ULARNING TAHLILI (ANDIJON MEXANIKA JAVODI AJ MISOLIDA)

Alijonov Ergashboy Ilhomjon o‘g‘li
Andijon davlat texnika instituti Muhandislik iqtisodiyoti va boshqaruv fakulteti Buxgalteriya hisobi va auditi 4-kurs talabasi
alijonovergashboy787@gmail.com